

اعتلای اخلاق اسلامی حرفه ای در سلامت: مفهوم شناسی، راهبردها، طرح در برنامه‌های آموزشی

سید حسن امامی رضوی^۱، منظر امیرخانی^{۲*}

چکیده

زمینه و هدف: خدمات بهداشتی و درمانی یکی از نیازهای اساسی هر جامعه است. ذینفعان بهداشت و درمان مردم هستند، در نتیجه حرفه پزشکی و گروه‌های مرتبط با آن باید به اصول و قوانین اخلاقی خاصی پایبند باشند. هدف این پژوهش ارائه راهبردهای توسعه و تبیین مفهوم اخلاق حرفه‌ای در نظام سلامت از دیدگاه اسلام و چگونگی توانمندسازی دانشجویان در این زمینه می باشد.

روش بررسی: پژوهش حاضر یک مرور روایی است که در بازه زمانی آبان ماه ۱۴۰۰ لغایت دی ماه ۱۴۰۱ انجام شد. این تحقیق با تحلیل برترین اسناد ملی، کتب مرجع، اسناد مرتبط با اخلاق حرفه‌ای و سایر متون علمی مرتبط، مفاهیم پیشین اخلاق حرفه‌ای، راهبردهای موجود و ترکیب مولفه‌های مختلف آن در سلامت در منابع داخلی و خارجی مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: در پژوهش حاضر ضمن تبیین و تعریف مفاهیم اخلاق حرفه‌ای، روش‌های تعمیق و اجرای مصادیق اخلاق حرفه‌ای مورد بحث و بررسی قرار گرفت. نتایج حاکی از آن بود که گنجاندن اخلاق حرفه‌ای در برنامه‌های آموزشی، اجرای مؤثر آن توسط گروه‌های آموزشی و اصلاح فرآیندهای آموزش اخلاق حرفه‌ای می‌تواند در ارتقای کیفیت خدمات و اعتمادسازی در حوزه سلامت مؤثر باشد.

نتیجه‌گیری: نتایج این مطالعه حاکی از اهمیت پرداختن و اجرای پررنگ‌تر مقوله اخلاق حرفه‌ای در برنامه‌های آموزشی دانشجویان رشته‌های مختلف علوم پزشکی می‌باشد. در این راستا برگزاری جلسات تخصصی مؤثر است. همچنین تشکیل کارگروهی برای تدوین استانداردهای مربوطه در وزارت بهداشت ضروری بنظر می‌رسد.

کلمات کلیدی: اخلاق، اخلاق حرفه‌ای، نظام سلامت، برنامه‌های آموزشی در علوم پزشکی

۱. عضو هیات علمی گروه جراحی عمومی دانشگاه علوم پزشکی تهران و عضو پیوسته فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران.. shemamirazavi@gmail.com

۲. نویسنده مسؤل: دکتری تخصصی مشاوره، معاونت آموزشی وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی. manzaramirkhani@gmail.com

مقدمه

اخلاق^۱، خوی و ویژگی های درونی انسان است که منشأ رفتارهای وی بوده و عمیق ترین نفوذ و اثر را در حوزه رفتار آدمی دارد. به عبارت دیگر اخلاق ساختار وجودی انسان است (۱). اخلاق حرفه ای یکی از شعبه های جدید علم اخلاق می باشد که می کوشد به مسائل اخلاقی حرفه های گوناگون پاسخ داده و برای آن اصولی خاص متصور است (۲). اخلاق حرفه ای^۲ چارچوبی است که در شغل های مختلف برای تعیین حدود و قواعد ارائه خدمت و تعامل بین گیرنده و ارائه کننده خدمت تعیین می گردد. برخلاف تصور در تمامی حرفه ها قواعد مشخصی وجود دارد و این قواعد تنها مختص به حرفه قاعده مند مثل پزشکی و حقوق نمی باشد (۲).

در هم تنیدگی های عصر جدید در حیطه های متفاوت زندگی سبب شده که اخلاق در حرفه های جداگانه از جمله اخلاق در مدیران، سرپرستان، محققان، و کلا و از جمله پزشکان مطرح گردد (۲). اخلاق پزشکی یکی از شاخه های اخلاق کاربردی حرفه ای است که سعی دارد اخلاقیات را به صورت کاربردی در حیطه عمل پزشکان و کادر پزشکی و نیز در حوزه تصمیم گیری های اخلاقی طب وارد نماید. همچنین اخلاق پزشکی فعالیتی تحلیلی است که طی آن افکار، عقاید، تعهدات، روش رفتار، احساسات، استدلال و بحث های مختلف در حیطه تصمیم گیری های اخلاقی پزشکی به صورت دقیق و انتقادی بررسی می شود و در موارد لازم دستورالعمل هایی صادر می گردد. تصمیمات اخلاق پزشکی در حیطه عملکرد طبی بدیهیات، ارزش ها، خوب یا بد، صحیح یا نادرست و باید و نبایدها را مشخص می سازد (۱). به بیانی دیگر؛ اخلاق پزشکی یک مقوله کاربردی است که راهکارهای سازمان یافته را برای کمک به پزشک در تبیین، تحلیل و حل مباحث اخلاق در طب بالینی فراهم می نماید (۳). در سیاست های کلی سلامت

ذیل بند ۱۳ ذکر شده که نظام آموزش پزشکی جمهوری اسلامی ایران موظف است نیروی انسانی کارآمد، متعهد به اخلاق اسلامی حرفه ای، دارای مهارت و شایستگی های متناسب با نیازهای مناطق مختلف کشور را برای نظام سلامت تربیت نماید (۴).

در متون علمی، اخلاق خوی و ویژگی های درونی انسان است که منشأ رفتار انسان ها بوده و عمیق ترین نفوذ و اثر را در حوزه رفتار آدمی دارد. به عبارت دیگر اخلاق، ساختار وجودی انسان است (۱). در مقابل اخلاق حرفه ای، اصول کلی تر اخلاق در فضای خاص حرفه را بیان می نماید. اخلاق حرفه ای در حوزه پزشکی، رفتار اخلاقی در این حیطه را شرح می دهد. همچنین چارچوب پیوسته ای را ایجاد می کند که در آن بهترین سطح خدمات سلامت اتفاق بیافتد (۱). لذا تفاوت اخلاق پزشکی و اخلاق حرفه ای در این است که اخلاق پزشکی اصول کلی، قوانین و ضوابط حاکم را در حوزه ارائه خدمت را تعریف می کند و اخلاق حرفه ای نحوه و روش رفتار حرفه ای را شرح می دهد. جهت آشنایی با حیطه های مهم اخلاق حرفه ای شناخت مکاتب اخلاقی مختلف لازم می باشد. با آگاهی از ارزش های اخلاقی پایه نظام های سلامت مختلف می توان مسیر مباحث را روشن نمود (۵).

مکاتب اخلاقی

شناختن مکاتب اخلاقی مختلف برای آشنایی با حیطه های مهم اخلاق حرفه ای لازم است. در نظام های سلامت مختلف، آگاهی از ارزش های اخلاقی پایه آن نظام می تواند جهت بحث ها را مشخص نماید. همچنین با شناختن مکاتب اخلاقی می توانیم مسیر حرکت خود را مشخص کنیم (۵).

الف: مکتب اخلاقی مبتنی بر حقوق افراد (نگاه به نقطه آغازین) - لیبرالیسم^۱:

مفهوم بنیادی از نظر لیبرال ها مساله حقوق است. یعنی

1. Ethics

2. Professional ethics

1. liberalism

شاخص‌هایی را تعریف می‌کنند و بر اساس این شاخص‌ها وضعیت سلامتی افراد سنجیده می‌شود. دیدگاه تمرکز بر مراقبت‌های اولیه سلامت^۱ براساس این نظریه اخلاقی شکل گرفته است. سودگرایان عینی تلاش می‌کنند که بیشترین رفاه را برای عموم جامعه فراهم کنند.

ج: مکتب مبتنی بر فضیلت (جامعه خوب) - جامعه‌گرایی^۲:

این دیدگاه بر ماهیت جامعه تاکید دارد. این نظریه بر این باور است که خصایص یک جامعه به خصایص افرادی که آن را تشکیل می‌دهند بستگی دارد. از این نظر دولت باید اطمینان حاصل کند که افراد خصایص خوبی داشته باشند و به ایجاد یک جامعه خوب کمک نماید. این دیدگاه هم به دو دسته تقسیم می‌شود. جامعه‌گرایان جهانی که معتقدند یک الگوی جهانی برای فرد خوب و جامعه خوب وجود دارد که جوامع مذهبی را ذیل این گروه دسته بندی می‌کنند. گروه دوم که معتقدند هر جامعه، خود باید بر اساس هنجارها و روش‌های ساماندهی خود تصمیم‌گیری نماید که بسیاری از اقلیت‌های مذهبی و قومی جزو این دسته هستند.

د: دیدگاه اخلاقی اسلام:

یک نکته اساسی در دیدگاه اخلاقی اسلام این است که اخلاق از جهان بینی جدا نیست و دیدگاه‌های سودگرا، حق‌گرا و جامعه‌گرا بر اساس نگاه فلسفی خاصی شکل گرفته اند اما دیدگاه فلسفی اسلام کمال مطلوب‌اش قرب و نزدیکی وجود انسان به خدای تبارک و تعالی و متصف شدن انسان به صفات خوب خداوند می‌باشد. در دیدگاه اسلام اخلاق آن‌گونه رفتار انسانی است که از روح زیبا سرچشمه می‌گیرد و زیبایی روح در سایه تعادل قوا و توازن تمایلات درونی انسان است. لذا نظام اخلاقی اسلام هم نتیجه‌گرا و هم فضیلت‌گرا می‌باشد (۵).

مطالباتی که تمامی افراد می‌توانند به خاطر انسان بودن خود از دیگران داشته باشند. حقوق مبتنی بر اصل احترام متقابل توسط لیبرال‌ها به دو روش تفسیر می‌شوند. آزادی خواهان^۱ معتقدند که تنها حقوق منفی شایسته محافظت هستند. این حقوق آزادی فردی را تضمین می‌کند تا افراد بتوانند آنچه را که می‌خواهند بدون تعدی دولت به انتخاب‌های فردی خود انجام دهند. در مقابل لیبرال‌های مساوات طلب^۲ معتقدند که حق انتخاب بدون وجود منابع، امری بی‌معنی است. آنها اعتقاد دارند که احترام حقیقی به دیگران به عنوان کنشگران اخلاقی نیازمند آن است که ما پیش شرط‌های لازم برای ممکن ساختن انتخاب معنی‌دار را برای آن‌ها فراهم کنیم. از این رو هر فرد دارای یک حق مثبت نسبت به سطح حداقلی از خدمات و منابع مورد نیاز برای تضمین برابری نسبی فرصت‌ها خواهد بود.

ب: مکتب مبتنی بر نتیجه کار (نگاه به نقطه انتهایی) -

سودگرایی^۳:

این رویکرد مبتنی بر پیامدها است. و می‌خواهد خیر حداکثر را برای همه افراد تامین نماید. این رویکرد نیز هم به دو گروه تقسیم می‌شوند. سودگرایی غیرعینی^۴ که بر اساس نظریه جرمی بنتام^۵ شکل گرفته که معتقد است درستی عمل به‌وسیله برآیند لذتی است که در نتیجه در کنار هم گذاشتن رنج‌ها و لذت‌های یک عمل به دست می‌آید. سودگرایان غیر عینی ابراز می‌دارند که وقتی فعالیت را انجام می‌دهیم باید متوجه باشیم منفعتی که به دست می‌آوریم بیش از منفعتی باشد که از دست می‌دهیم (هزینه-فایده). در مقابل آن سودگرایی عینی^۶ در این دیدگاه چون به پایایی و روایی انتخاب‌های فردی شک دارد، متخصصان

1. Libertarians
2. Egalitarian liberals
3. Utilitarianism
4. Subjective utilitarianism
5. Jeremy Bentham
6. Objective utilitarianism

1. primary health care

2. Communitarianism

توسعه حوزه اخلاق حرفه‌ای

یکی از مسایل مهم در حوزه‌ی اخلاق حرفه‌ای، توسعه آن می‌باشد. در طی سالیان گذشته مفهوم اخلاق حرفه‌ای با عناوین مختلف در نظام سلامت ایران مطرح شده است. به‌عنوان گام نخست در این زمینه نخستین بار در سال ۱۳۸۲ معاونت سلامت وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی به تهیه مستندی تحت عنوان "منشور حقوق بیماران" اقدام و آن را به مراکز درمانی ابلاغ نمود و دستور نصب منشور نامبرده را در دید عموم صادر نمود که با مخالفت برخی از ارائه کنندگان خدمات به دلیل "عدم امکان اجرای مفاد آن، بالا بردن توقع مردم و ایجاد نارضایتی" مواجه گردید. در طی سال‌های بعد به مرور مفاهیم جایگاه خود را پیدا نمود بطوری‌که در محیط‌های آموزشی و درمانی دستورالعمل‌هایی در این زمینه توسط دانشگاه‌های علوم پزشکی ابلاغ گردید. در سال ۱۳۹۴ معاونت آموزشی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی نیز مجموعه از دستورالعمل و ابزارهای ارزشیابی پای‌بندی به اصول حرفه‌ای دستیاران را تهیه و ابلاغ نمود اما این دستورالعمل تفصیلی به‌علت مخالفت معاونت دانشجویی وزارت متبوع (با این استدلال که با وظایف کمیته انضباطی دانشجویان تداخل دارد) در اجراء دچار مشکل شد و هماهنگی‌های بعدی نیز جهت اصلاح آن به‌علت تغییر مدیریت ها منتج به نتیجه نگردید (۶).

در سال ۱۳۹۷ شورایی عالی سازمان نظام پزشکی به تصویب و ابلاغ "راهنمای اخلاق حرفه‌ای" اقدام نمود که در حال حاضر کامل‌ترین سند در دسترس در این زمینه می‌باشد. این راهنما در اصل آئین‌نامه اجرائی با ۱۴۰ ماده در ۱۳ فصل می‌باشد که تمامی مفاد آن تکلیفی بوده و در تمامی موارد تکالیف مشخص و مبسوطی را برای شاغلان حرف پزشکی معین نموده است. بطوری‌که در ۴۸ ماده عبارت "لازم است"، ۱۸ ماده عبارت "مکلفند"، ۱۵ ماده عبارت "باید"، ۱۲ ماده عبارت "موظفند"، ۸ ماده عبارت "نباید"، ۶ ماده عبارت "ممنوع است"، ۳ ماده عبارت

"مستثول هستند"، ۲ ماده عبارت ضروری است، ۲ ماده عبارت "مجاز نیست، یک ماده عبارت "مجاز است" و در ۱ ماده عبارت "اطمینان حاصل کنند"، مندرج گردیده است (۷).

عناوین فصل‌های دوازده‌گانه که کامل و جامع به نظر می‌رسند عبارتند از: کلیات و جایگاه سند، تکالیف عام (۱۴ ماده)، ارائه خدمت استاندارد و با کیفیت (۱۰ ماده)، اولویت منافع بیمار (۲۳ ماده)، رعایت انصاف و بی‌طرفی (۴ ماده)، صداقت و درستکاری (۸ ماده)، احترام به حق انتخاب دریافت‌کنندگان خدمات سلامت (۱۶ ماده)، رازداری و حفظ حریم خصوصی (۱۴ ماده)، مدیریت خطاهای پزشکی (۹ ماده)، ارتباط با دیگر همکاران (۶ ماده)، مسئولیت‌های اجتماعی و سازمانی حرفه‌مندان (۶ ماده)، پوشش حرفه‌ای در محیط‌های بالینی (۸ ماده)، آموزش و پژوهش‌های پزشکی (۲۲ ماده) (۷).

با دقت در مفاد این مواد و توزیع آنها متوجه می‌شویم که همه حیطه‌ها و خصوصیات اخلاق حرفه‌ای شناخته شده در این ۱۲ فصل گنجانیده شده‌اند. همچنین برخی از حیطه‌ها به دلیل اهمیت در فصول جداگانه ذکر و مورد تاکید قرار گرفته است. آنچه مهم است ضمانت اجرایی این سند، راهنما یا دستورالعمل است. در مراجعه به سایت سازمان نظام پزشکی کشور موردی تحت عنوان "ثبت شکایات" وجود دارد که به توضیح فرآیند ثبت شکایات پرداخته اما به راهنمای فوق‌الذکر و کارائی آن جهت مخاطب عام اشاره‌ای نشده است. در لینک مربوط به راهنما که در صفحه اصلی قابل مشاهده است، توضیحی برای مخاطب عام وجود ندارد؛ این در حالی است که انتشار راهنمای جامع فوق‌الذکر و آگاهی عموم مردم و اجراء در عمل منتج به چند گام به جلو در جهت اجرایی‌سازی اخلاق حرفه‌ای در نزد حرفه‌مندان گروه پزشکی منجر خواهد شد (۷).

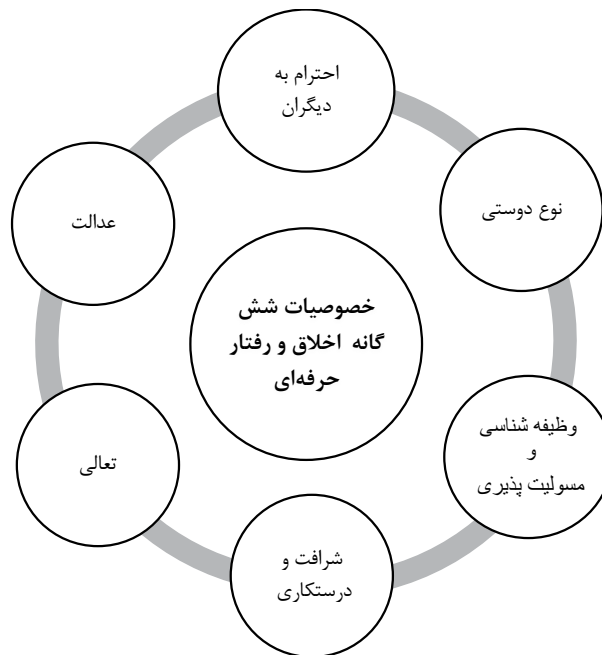
خصوصیات اخلاق و رفتار حرفه‌ای گروه پزشکی

حرفه پزشکی و گروه‌های وابسته به‌علت حساسیت مخاطب

و نیازهایی که همه مردم در مواجهه با خدمات پزشکی دارند، ضوابط و مقررات مهمی را طلب می‌کند. بطور کلی لازم است افراد حرفه‌مند پزشکی و گروه‌های وابسته به موضوعاتی چون مسؤلیت حرفه‌ای، ارتقای توانمندی، صداقت با گیرنده خدمات

سلامت، رازداری بیمار، حفظ رابطه مناسب با بیماران، بهبود کیفیت خدمات و مراقبت‌ها، سهولت دسترسی به خدمات، تعهد به توزیع عادلانه منابع محدود، تولید دانش و حفظ اعتماد از طریق مدیریت صحیح تعارض منافع متعهد شوند (۶).

نمودار ۱. خصوصیات شش‌گانه اخلاق و رفتار حرفه‌ای

در اخلاق و رفتار حرفه‌ای گروه پزشکی خصوصیتی هم شمرده شده است. این خصوصیات در منابع مختلف، متفاوت است. در این پژوهش خصوصیات شش‌گانه نوع دوستی^۱، وظیفه‌شناسی و مسؤلیت‌پذیری^۲، احترام به دیگران^۳، شرافت و درستکاری^۴، تعالی^۵ و عدالت^۶ مورد بحث قرار می‌گیرد. که در ادامه در خصوص ابعاد شش‌گانه آن توضیحاتی ارائه می‌گردد این خصوصیات در نمودار شماره (۱) نیز ترسیم گردیده است (۶).

نوع دوستی: به معنای درک مشکلات مردم و همدلی با آنان

است. پزشک و حرفه‌مند گروه پزشکی لازم است همواره خود را در سطح مردم عادی بداند و از جان و دل خدمتگزار آن‌ها باشد، هرگز در مقام فخر فروشی برنیاید، خود را جزء مردم دانسته و در صدد رفع آلام آنان برآید.

وظیفه‌شناسی و مسؤلیت‌پذیری: حرفه‌مند گروه پزشکی باید کاملاً مسؤلیت‌پذیر و وظیفه‌شناس باشد.

احترام به دیگران: بایسته است که حرفه‌مندان پزشکی به مراجعه‌کنندگان و همکاران احترام گذارند. احترام تنها به معنای تعظیم ظاهری نبوده، بلکه باید در همه رفتار و شئونات مورد توجه و عنایت قرار گیرد.

شرافت و درستکاری: هرچند شرافت و درستکاری در هر شغل و حرفه‌ای مورد تاکید است. لیکن در حرفه پزشکی و

1. Altruism
2. Duty and responsibility
3. Respect for others
4. Honor and integrity
5. Excellence
6. Justice

راهبرد طرح حوزه اخلاق حرفه ای در برنامه های آموزشی

بطور کلی برنامه های آموزشی در حوزه علوم پزشکی در حال حاضر گستره قابل توجهی دارند. این برنامه های مصوب در کشور شامل ۱۶ رشته در مقطع کاردانی، ۳۴ رشته در مقطع کارشناسی، ۱۰۹ رشته در مقطع کارشناسی ارشد، ۸۷ رشته در مقطع دکتری تخصصی^۱، ۳ رشته در مقطع دکترای حرفه ای (پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی)، ۱۰ رشته تخصصی در رشته دندانپزشکی، ۲۷ رشته تخصصی در پزشکی، ۲۵ رشته فوق تخصصی در پزشکی، ۲۴ رشته فلوشیپ در پزشکی، ۱ رشته تخصصی در داروسازی و ۲ رشته فلوشیپ در داروسازی می باشد.

گروه های وابسته اهمیت آن دو چندان است. اصولا شرافت و طبابت از ابتدا با هم عجین بوده اند.

تعالی: لازم است حرفه مندان گروه پزشکی همواره به دنبال علم روز باشند و با استفاده از آخرین اطلاعات و دانش روز به مراقبت از گیرندگان خدمت بپردازد.

عدالت: این موضوع هم در خصوص حرفه مندان پزشکی و بطور اخص مربوط به حاکمیت و حکمرانی نظام سلامت بوده که باید منابع محدود را بطور عادلانه بین همه افراد و بخصوص نیازمندان توزیع نماید (۶).

جدول ۱. نحوه اجرا و انتظارات آموزش اخلاق حرفه ای از دستیاران و دانش آموختگان دوره تخصص پزشکی در رشته داخلی

حوزه	نحوه اجراء و انتظارات آموزش اخلاق حرفه
توجه دوسنی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ منافع بیمار را بر منافع خود ترجیح دهند. ▪ در مواجهه با بیماران مختلف، عدالت را رعایت کنند. ▪ در برخورد با بیماران به تمام ابعاد جسمی، روانی واجتماعی آنان توجه داشته باشند. ▪ در تمامی مراحل مراقبت از بیماران وقت کافی صرف نمایند. ▪ به خواسته ها و آلام بیماران توجه داشته باشند. ▪ منشور حقوق بیمار را در شرایط مختلف رعایت کرده و از آن دفاع کنند.
وظیفه شناسی و مسئولیت پذیری	<ul style="list-style-type: none"> ▪ نسبت به انجام وظائف خود تعهد کافی داشته باشند. ▪ به سوالات بیماران پاسخ دهند. ▪ اطلاعات مربوط به وضعیت بیمار را با مناسب ترین شیوه در اختیار وی و همراهانش قرار دهند. ▪ از دخالت های بی مورد در کار همکاران پرهیز نمایند و با اعضای تیم سلامت تعامل سازنده داشته باشند. ▪ در تمامی مراحل مراقبت و انتقال بیماران احساس مسئولیت نمایند. ▪ برای مصاحبه، انجام معاینه و هر کار تشخیصی درمانی از بیماران اجازه بگیرند. ▪ در رابطه با پیشگیری از تشدید بیماری، بروز عوارض، ابتلای مجدد، انتقال بیماری و نیز بهبود کیفیت زندگی به طور مناسب به بیماران آموزش دهند
درستکاری و شرافت	<ul style="list-style-type: none"> ▪ راستگو باشند. ▪ درستکار باشند. ▪ رازدار باشند. ▪ حریم خصوصی بیمار را رعایت نمایند.
احترام به دیگران	<ul style="list-style-type: none"> ▪ به عقاید، آداب، رسوم و عادات بیماران احترام بگذارند. ▪ بیمار را به عنوان یک انسان در نظر گرفته، نام و مشخصات وی را با احترام یاد کنند. ▪ به وقت بیماران احترام گذاشته، نظم و ترتیب را رعایت نمایند. ▪ به همراهان بیمار، همکاران و کادر تیم درمانی احترام بگذارند. ▪ وضعیت ظاهری آنها مطابق با شئونات حرفه ای باشد.

حوزه	نحوه اجراء و انتظارات آموزش اخلاق حرفه
تعالی	<ul style="list-style-type: none"> ▪ انتقاد پذیر باشند. ▪ محدودیت های علمی خود را شناخته، در موارد لازم مشاوره و کمک بخواهند. ▪ به طور مستمر، دانش و توانمندیهای خود را ارتقاء دهند. ▪ اقدامات تشخیصی درمانی مناسب را مطابق با امکانات و دستاوردهای علمی در دسترس انجام دهند. ▪ استانداردهای تکمیل پرونده پزشکی و گزارش نویسی را رعایت کنند.
سایر انتظارات در راستای تحکیم اخلاق حرفه ای	<ul style="list-style-type: none"> ▪ به فراهم کردن شرایط فیزیکی مناسب کمک نماید. ▪ شرایط مناسب جهت انجام امور شخصی و خصوصی در محیط های آموزشی و درمانی نظیر استفاده از پرده و پاراوان در هنگام معاینات و... را فراهم سازد. ▪ به حضور یک پرستار همجنس بیمار یا همراه محرم او در کلیه معاینات پزشکی در کنار پزشک (دستیار) و بیمار توجه نماید. ▪ سیستم هم اتاقی بیمار و همراه (بطور مثال سیستم هم اتاقی مادر و کودک در بخش های کودکان) را فراهم سازد. ▪ به ایجاد محیط مناسب، مطمئن و ایمن متناسب با باور های دینی و فرهنگی بیماران، همراهان، اساتید و فراگیران (نظیر فراهم سازی محل نماز و نیایش برای متقاضیان کمک به اصلاح فرآیندهای اجرایی) کمک کند. ▪ با مدیران اجرایی بیمارستان در جهت اصلاح فرآیندهای اجرایی نظیر فرایندهای جاری در بخش های پذیرش، بستری، تامین دارو، تجهیزات و ترخیص بیماران جهت طی امور به آسانی و جلوگیری از سردرگمی آن ها همکاری کند. ▪ به تکریم مراجعین و کارکنان بیمارستان توجه نماید. ▪ به فرایندهای اجرائی بیمارستان در جهت تسهیل ارائه خدمات و رفاه حداکثری بیماران و ارائه پیشنهادات اصلاحی به مدیران بیمارستان توجه کند ▪ به فراهم شدن جو مناسب آموزشی کمک نماید. ▪ در ایجاد جو صمیمی و احترام آمیز در محیط های آموزشی مشارکت به عمل آورد. ▪ در جهت حذف هرگونه تهدید و تحقیر در محیط های آموزشی تلاش کند. ▪ جهت همکاری های مناسب و موثر بین بخشی و بین رشته ای اقدامات لازم را به عمل آورد ▪ در سازمان دهی و مشارکت در کارهای تیمی کوشا باشد. ▪ عملکرد مناسب کارکنان، دستیاران سال پایین تر و فراگیران دیگر را در موقعیت مناسب تشویق نماید ▪ در معرفی الگوها به مسئولین آموزشی مشارکت داشته باشد. ▪ در تقویت الگوسازی مشارکت فعال داشته باشد. ▪ در جهت تقویت ارتباطات بین فردی تلاش نماید. ▪ در تدوین ارائه دستورالعمل های آموزشی به فراگیران مشارکت و همکاری نماید. ▪ در رعایت حقوق مادی، معنوی و اجتماعی اساتید، دانشجویان و اعضای تیم سلامت ترویج راهبرد بیمارمحوری تلاش نماید. ▪ از حقوق مادی، معنوی و پزشکی بیماران اعم از جسمی، روانی و اجتماعی با هر نژاد، مذهب، سن، جنس و طبقه اقتصادی اجتماعی (در تمام شرایط) حمایت کند. ▪ اعتماد و اطمینان بیمار را در جهت رعایت حقوق وی به عمل آورد. ▪ ارتباط اجتماعی مناسب با بیماران نظیر پیش سلامی، خوشرویی، همدردی، امید دادن و غیره داشته باشد. ▪ در تمامی شرایط با حوصله به سوالات بیماران پاسخو باشد. ▪ نحوه پاسخگویی مناسب به سوالات بیماران را به دستیاران سال پایین تر و دیگر فراگیران آموزش دهد.

اعتدالی اخلاق اسلامی حرفه ای در سلامت: مفهوم شناسی، راهبردها، طرح ...

در بین پزشکان، پژوهشی در سال ۱۴۰۰ با هدف بررسی رعایت اخلاق حرفه ای توسط همکاران پزشکان از نگاه دانشجویان رشته پزشکی عمومی انجام شد. نمونه های این مطالعه از بین دانشجویان پزشکی عمومی ورودی سال های ۱۳۹۸ تا ۱۳۹۵ دانشگاه علوم پزشکی تهران با نمونه گیری در دسترس انتخاب شده و از طریق تکمیل پرسشنامه ای محقق ساخته با ۱۲ سوال و با نمره گذاری در طیف لیکرت ۵ تایی طراحی، توسط ۸۵ نفر از دانشجویان تکمیل و نظرات آنان اخذ گردید. تجزیه و تحلیل داده نشان داد که ۷۵٪ از پاسخ دهندگان مرد و ۲۵٪ زن که میانه سن آنان ۲۳ سال بود. اکثریت دانشجویان به پرسش ها پاسخ های مورد انتظار و درست را ارائه نمودند.

در تمامی این برنامه ها چارچوبی برای آموزش و توانمندسازی دانش آموختگان در حوزه اخلاق حرفه ای وجود دارد که حجم و محتوای آن در هر یک از رشته ها متفاوت است (۸)
 در راستای خصوصیات اخلاق و رفتار حرفه ای گروه پزشکی می توان به عنوان نمونه به نحوه اجراء و انتظارات آموزش اخلاق حرفه ای از دستیاران و دانش آموختگان دوره تخصص پزشکی رشته داخلی اشاره داشت که شرح آن در جدول شماره (۱) به تفصیل ذکر شده است (۹).

یک مطالعه کمی

در راستای بررسی تحقق برنامه های آموزشی اخلاق حرفه ای

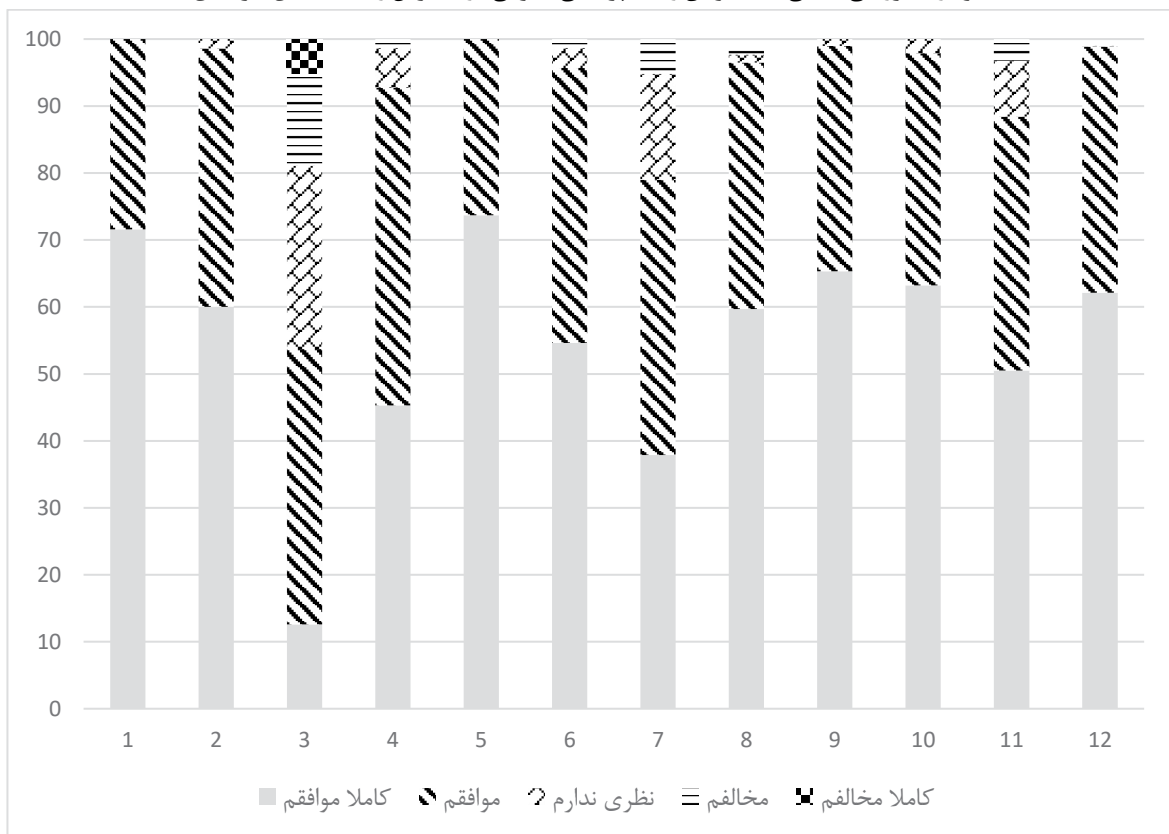
جدول ۲. بررسی رعایت اخلاق حرفه ای توسط پزشکان از نگاه دانشجویان رشته پزشکی عمومی

ردیف	سوالات	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱	پزشک باید بتواند با بیماران با طبقات اجتماعی مختلف ارتباط مناسب ایجاد کرده و کار درمان آنها را به درستی انجام دهند.	۷۱.۶	۲۸.۴	۰	۰	۰
۲	پزشک باید اطلاعات کافی در مورد بیماری، راه های مختلف درمان، هزینه هر یک از روش ها و ... را در اختیار همراهان و بیمار قرار دهد.	۶۰	۳۸.۶	۱.۴	۰	۰
۳	در صورت لزوم پزشک باید به افرادی که نمی توانند کارهایشان را انجام دهند کمک کند.	۱۲.۶	۴۱.۱	۲۷.۴	۱۳.۷	۵.۲
۴	پزشک باید مسئولیت فعالیت های خود را به طور کامل بپذیرد.	۴۵.۳	۴۷.۴	۶	۱.۳	۰
۵	در مواردیکه پزشک در مورد درمان یا تشخیصی شک دارد باید از افرادی که در این زمینه خبره هستند کمک بگیرد.	۷۳.۷	۲۶.۳	۰	۰	۰
۶	پزشک باید به طور مداوم مطالب علمی روز را مطالعه کند و در برنامه های بازآموزی مرتبط شرکت کند.	۵۴.۶	۴۱.۱	۳	۱.۳	۰
۷	پزشک باید یافته ها و مطالب علمی جدید را در اختیار همکاران قرار دهد.	۳۷.۹	۴۱.۱	۱۵.۸	۵.۲	۰
۸	پزشک باید در محل کار خود (مطب، بیمارستان، کلینیک) به موقع حاضر شده و در زمان مشخص شده کار خود را آغاز کند.	۵۹.۷	۳۶.۸	۱.۲	۱.۳	۰
۹	پزشک باید ضوابط و مقررات مربوط به حیطه پزشکی اعم از احترام به بیمار، درمان درست، ارائه مطالب مرتبط به بیمار و ... را به درستی رعایت کند.	۶۵.۳	۳۳.۷	۱	۰	۰
۱۰	پزشک باید اطلاعات بیمار را به درستی در پرونده وی ثبت کند.	۶۳.۲	۳۴.۷	۲.۱	۰	۰
۱۱	پزشک باید در فعالیتهای پژوهشی بیمار و در صورت لزوم همراه وی را به طور کامل از پروژه تحقیقاتی به طور کامل آگاه کرده و رضایت آنها را کسب کند.	۵۰.۵	۳۷.۹	۸.۴	۳.۲	۰
۱۲	پزشک باید به بیمار و همراهان وی احترام گذاشته و بیمار را به شکل مناسب مورد خطاب قرار دهد.	۶۲.۱	۳۶.۸	۰.۱	۰	۰

سوال ۳ که مساله نوع دوستی را مورد سوال قرار داده است؛ تعداد قابل توجهی نظر مخالف اعلام داشتند. در مجموع به نظر می‌رسد بایسته است اقدامات اصلاحی بیشتری در جهت رفع چالش‌های مقوله اخلاق حرفه‌ای ای در هر دو حیطه آموزش نظری و عملی صورت پذیرد. نتایج بررسی آگاهی دانشجویان رشته پزشکی در خصوص رعایت اخلاق حرفه‌ای در جدول و نمودار شماره (۲) به شرح ذیل می‌باشد.

با دقت به تعدادی از سوالات می‌توان به این نتیجه رسید که علی‌رغم آموزش دانشجویان در خصوص اخلاق حرفه‌ای، در مورد برخی مسائل بدیهی، پاسخ‌های مخالف چشمگیری را ارائه دادند. می‌توان این مورد را چنین تبیین کرد که ممکن است روش صحیح برخورد با بیماران را در پزشکان همکارشان مشاهده ننموده‌اند. به‌طور مثال در خصوص سوال ۷ یا سوال ۱۱ پاسخ‌های مخالف زیادی مشاهده می‌شود. همچنین در زمینه

نمودار ۲. بررسی آگاهی دانشجویان رشته پزشکی عمومی در خصوص رعایت اخلاق حرفه‌ای

طمع و حرص^۱، ارائه اطلاعات نادرست^۲، نقص موثر شغلی^۳، بی‌تعهدی^۴، تعارض منافع^۵ اشاره نمود (۶).

سوء استفاده از قدرت: امکان رخداد این مساله می‌تواند با

1. Greed
2. Misrepresentation
3. Impairment
4. Lack of conscientiousness
5. Conflict of interest

مروری بر موانع و چالش‌های عدم تحقق صحیح اخلاق و رفتار حرفه‌ای

در هنگام رفتار حرفه‌ای امکان بروز برخی از موانع فردی وجود دارند که سبب جلوگیری از رخداد رفتار صحیح می‌گردد. از جمله این موانع می‌توان به سوء استفاده از قدرت^۱، تکبر و غرور^۲،

1. Abuse of Power
2. Arrogance

راهبردهای و راهکارهای پیشنهادی در خصوص تقویت و

توانمندسازی مقوله اخلاق حرفه ای در پزشکی

با توجه به مفهوم‌شناسی و راهبردهای موجود بیان شده که توسط بررسی و مرور متون در این پژوهش انجام شد می‌توان راهبردهای پیشنهادی را جهت ارتقای اخلاق حرفه‌ای در نظر گرفت که موارد به شرح ذیل می‌باشد:

الف- راهبردهای پیشنهادی جهت ارتقای اخلاق حرفه ای

در پزشکی

با توجه به مفهوم‌شناسی و راهبردهای موجود که در مباحث پیشین که توسط بررسی بصورت مرور متون به آن اشاره شد، می‌توان راهبردهای پیشنهادی جهت ارتقای اخلاق حرفه ای در نظر گرفت که موارد به شرح ذیل می‌باشد:

- (۱) اصلاح نظام انتخاب، ارزشیابی، تعلیم و تربیت اساتید، دانشجویان و مدیران.
- (۲) طراحی فرایند استعدادیابی، جذب، انتصاب، ارتقاء و ارزیابی مدیران متعهد، توانمند و متخصص دارای نگرش و باور فرهنگی و اسلامی.
- (۳) تدوین و استقرار نظام شایسته‌گزینی و شایسته‌سالاری در انتخاب و انتصاب مدیران با تکیه بر مسائل اعتقادی و شرعی.
- (۴) ایجاد سازوکار مناسب جهت حضور تمام وقت و فعال اعضای هیات علمی در دانشگاه‌ها و افزایش تعاملات علمی استاد و دانشجو با تاکید بر شاگردپروری و رعایت اخلاق و رفتار اسلامی.
- (۵) اصلاح نظام آموزشی در جهت تربیت همه‌جانبه دانشجو علاوه بر زمینه‌های تخصصی.
- (۶) آمایش نظام سلامت و جذب دانشجویان متخلق و متعهد متناسب با نیاز و تقاضا با توجه به ملاحظات اقلیمی، فرهنگی و اجتماعی.
- (۷) تدوین و اجرای برنامه مراعات حقوق و مسئولیت‌های اسلامی، انسانی و مدنی گیرندگان و خدمات دهندگان.

افشای راز بیماران و سوء استفاده از اطلاعات بیماران اتفاق افتد. **تکبر و غرور:** این مقوله به دلیل موقعیت اجتماعی و تفاوتی است که در طبقه اجتماعی گروه حرفه‌مندان پزشکی بوجود می‌آید. رفتار برخی اطرافیان هم در بروز این احساس موثر است.

حرص و طمع: این امر ناشی از نوع نظام پرداخت می‌باشد. متاسفانه نوع نظام پرداخت در ایران مبتنی بر جزء خدمت^۱ می‌باشد که نه تنها در بخش خصوصی بلکه در بخش دولتی هم باعث تشدید حرص و طمع افراد در گروه پزشکی می‌شود.

ارائه اطلاعات نادرست یا ناقص: به معنای فریب بیماران است و امکان رخداد این مقوله بخصوص هنگامی که بیمار دچار عارضه شده و پزشک ترس از شکایت دارد، بیشتر می‌باشد.

نقص موثر شغلی: این مورد نیز از مواردی است که ممکن است پنهان شده و باعث آسیب به بیماران شود. از مصادیق این گویه می‌توان به اعتیاد یا داشتن یک بیماری مسری در حرفه‌مندان گروه پزشکی اشاره داشت.

بی تعهدی به خصوص در محیط آموزشی: شامل عدم اخذ شرح حال کامل از بیمار، عدم دقت در بررسی نتایج اقدامات پاراکلینیکی درخواست شده، عدم پاسخ به پیام و تلفن‌های بیماران، توجه به پرونده بیمار به جای توجه به بیمار در موارد بستری، عدم انجام صحیح مسئولیت‌های آموزشی به دلیل مشغولیت زیاد (تفوق درمان بر آموزش)، عدم حضور در موعد مقرر در کنفرانس‌ها و راندها، واسپاری مسئولیت اداره بیماران به فراگیران اشاره داشت.

تعارض منافع: از مقوله یکی از آفات مهم یک حرفه‌مند پزشکی است که امکان رخداد آن فراوان می‌باشد. در این خصوص می‌توان به مواردی چون ارجاع بیماران به خود، ارجاع بیماران به همکاران خاص در قبال دریافت وجه، اخذ هدیه‌های سنگین از بیماران و .. اشاره داشت (۶).

1. Fee For Service

درمانی نظیر هزینه‌ها، مدت تقریبی بستری و ...

ج- رعایت مفهوم STEEP در مقوله اخلاق حرفه ای در

پزشکی

- ارائه خدمات ایمن^۱ به بیماران
- ارائه خدمات به موقع^۲ به بیماران
- ارائه خدمات با علم و تجربه کافی^۳ به بیماران
- ارائه خدمات مؤثر و باصرفه و به‌صلاح^۴ بیماران
- در نظر گرفتن محوریت بیمار^۵ در کلیه شرایط

د- مشارکت و ترغیب آموزش و اطلاع رسانی نکات

مرتبط با اخلاق در پزشکی

- آموزش ارتباط مناسب و مؤثر حرفه‌ای به دستیاران سال پایین‌تر و فراگیران دیگر.
- مشارکت در آموزش مسائل اخلاق حرفه‌ای به دستیاران سال پایین‌تر و دانشجویان.
- آموزش یا اطلاع رسانی منشور حقوقی بیماران.
- قوانین و راهنمای پوشش و مقررات اخلاقی بخش به دستیاران سال پایین‌تر و فراگیران دیگر.
- اشاره مستمر به نکات اخلاقی در کلیه فعالیت‌ها و فرآیندهای آموزشی نظری و عملی نظیر گزارش‌های صبح‌گاهی، راندها، کنفرانس‌ها، درمانگاه‌ها و اتاق‌های عمل
- نقد اخلاقی فرآیندهای جاری بخش در جلسات هفتگی با حضور استادان، دستیاران و فراگیران دیگر.
- فراهم نمودن شرایط بحث و موشکافی آموزشی در مورد کلیه سوء اقدامات و خطاهای پزشکی^۶ پیش آمده در جلسات هفتگی با حضور اساتید، دستیاران و فراگیران دیگر.

1. safe
2. Timely
3. Expertise
4. Efficient
5. Patient Centered
6. Malpractice

ب- راهکارهای عمومی جهت اصلاح فرآیند آموزش

اخلاق حرفه‌ای در پزشکی در محیط‌های آموزشی

- معرفی خود به‌عنوان پزشک مسئول به بیمار، همچنین معرفی دستیاران سال پایین‌تر، کارورز، کارآموز و پرستار با نام و مشخصات به بیماران.
- پرسش از عادات غذایی، خواب، استحمام و تمایلات رفاهی بیماران و کمک به فراهم نمودن شرایط مورد نیاز برای آن‌ها
- توجه به بهداشت فردی بیماران.
- توجه به کمیت و کیفیت غذای بیماران در راندهای آموزشی و کاری.
- توجه به نیازهای بیماران برای اعمال دفعی آسوده در راندهای آموزشی و کاری با تاکید بر شرایط خصوصی آنان.
- توجه به ایمنی بیمار در کلیه اقدامات تشخیصی و درمانی.
- کمک به فراهم کردن شرایط آسان برای اعمال مذهبی کلیه بیماران متقاضی، با هر آیین و مذهب در بخش به‌ویژه جهت بیماران در حال استراحت مطلق.
- احترام به شخصیت بیماران در کلیه شرایط.
- پوشش مناسب بیماران در هنگام معاینات پزشکی.
- احترام و توجه به همراهان و خانواده بیماران.
- تجویز هرگونه دارو، آزمایش و تجهیزات درمانی با توجه به وضعیت اقتصادی و نوع پوشش بیمه‌ای بیماران و اجتناب از درخواست آزمایش‌های گران قیمت و غیرضروری.
- استفاده مناسب از دفترچه و تسهیلات بیمه‌ای بیماران.
- ارتباط با واحدها و مراجع ذیصلاح نظیر واحد مددکاری جهت رفع مشکلات قابل حل بیماران.
- اخذ اجازه و جلب رضایت بیماران برای انجام معاینات و کلیه خدمات تشخیصی و درمانی.
- رعایت استقلال و آزادی بیماران در تصمیم‌گیری‌ها.
- خودداری از افشای مسائل خصوصی (راز) بیماران.
- ارائه اطلاعات لازم به بیماران در خصوص مسائل تشخیصی و

▪ توجه اکید به عملکرد تخصصی خود و فراگیران دیگر نظیر مواردی چون اخذ شرح حال و معاینات تخصصی بیماران، درخواست منطقی آزمایشات، تفسیر و ادغام یافته های بالینی و پاراکلینیکی، استنتاج و قضاوت بالینی، تشخیص بیماری، تصمیم گیری های بالینی، تجویز منطقی دارو، انتخاب و انجام اقدامات درمانی، طرز درخواست مشاوره های پزشکی، ارجاع بیماران، اقدامات پژوهشی، استفاده از رایانه و نرم افزار های تخصصی و پیگیری بیماران از طریق اهمیت دادن به تکمیل مستمر لاگ بوک و جلب نظارت مستقیم استادان به منظور کاستن از فراوانی سوء عملکردها و خطاهای پزشکی.

▪ رعایت اخلاق پژوهشی در تدوین پایان نامه ها بر اساس دستورالعمل های کمیته اخلاق در پژوهش.

▪ اجتناب اکید از انجام تحقیقات به خرج بیماران و انجام روش هایی که دستیاران به آن تسلط ندارند.

▪ اهمیت دادن به نحوه تکمیل و تنظیم پرونده های پزشکی به طوری که در حال حاضر و آینده به سهولت قابل استفاده باشند.

در راستای اجرایی سازی موارد مذکور، در هفتاد و دومین نشست شورای آموزش پزشکی و تخصصی طی بند ۴-۱-۱ مصوب نمود که بند اخلاق حرفه ای شرطی می باشد که مندرجات آن به شرح ذیل می باشد. (۸)

ه- نحوه اجرایی سازی برنامه اخلاق حرفه ای در گروه های آموزشی رشته های علوم پزشکی

▪ شیوه اصلی آموزش اخلاق حرفه ای "طراحی الگو"^۱ و «طراحی و ارائه فرآیندها»^۲ است.

▪ عملکرد اخلاقی دستیاران، از راه نظارت مستمر بوسیله ارزیابی کارپوشه^۳ از طریق ارزیابی ۳۶۰ درجه توسط اعضای

▪ مشارکت دادن فراگیران رده های مختلف در برنامه های آموزش بیماران.

▪ جلب توجه مستمر دستیاران سال پایین تر و فراگیران دیگر به سایر موارد اخلاقی از جمله برخورد احترام آمیز با نسوج اعم از مرده یا زنده، برخورد احترام آمیز با اجساد فوت شدگان، همدردی با خانواده فوت شدگان، نگهداری و حفظ اعضای بدن بیماران، عملکرد طبیعی اندام ها و حفظ زیبایی بیماران تا حدی که دانش و فناوری روز اجازه می دهد، احترام به حقوق جنین از انعقاد نطفه تا تولد در شرایطی که مجوز اخلاقی و شرعی برای ختم حاملگی وجود ندارد.

▪ اهمیت دادن به وقت های طلایی کمک به بیماران و اجتناب از فوت وقت به منظور جلوگیری از دست رفتن شانس بیمار برای زندگی یا حفظ اعضای بدن خود.

▪ تجویز منطقی دارو و درخواست های پاراکلینیک.

▪ رعایت حاکمیت بالینی^۱ در کلیه تصمیم گیری های بالینی، تجویزها و اقدامات تشخیصی، درمانی، پایش و نظارت مستمر روی فراگیران.

▪ حضور در کلیه برنامه های آموزشی از جمله گزارش های صبحگاهی، راندهای کاری، آموزشی، درمانگاه کشیک های شبانه، تومور بورد، سی پی سی و غیره و نظارت بر حضور سایر فراگیران از طریق واگذاری مسئولیت، پیگیری تلفنی و حضور در کشیک ها، سرکشی به درمانگاه ها و اورژانس ها و نظایر آن، به منظور ایجاد تدریجی مسئولیت پذیری اجتماعی در خود و فراگیران دیگر.

▪ حضور به موقع بر بالین بیماران اورژانس.

▪ توجه به عملکرد عمومی خود و فراگیران دیگر نظیر عملکرد ارتباطی، اجتماعی، نحوه پوشش، نظم و انضباط از طریق رعایت مقررات کدهای پوشش^۲، ارائه بازخورد به فراگیران دیگر و تاکید بر الگو بودن خود.

1. Modeling
 2. Priming
 3. Log book

1. Clinical Governance
 2. Dress Code

■ بایسته است یکی از اعضای هیئت علمی بخش به‌عنوان مسئول اجرای بهینه مفاد فوق تعیین گردد.

هیئت علمی گروه انجام می‌شود.

■ بخش موظف است در موضوعات مورد نیاز برای آموزش نظری و عملی دستیاران و فراگیران برنامه‌ریزی نماید

بند ۴

نحوه محاسبات نمرات ارتقای سالیانه دستیاران دوره‌های تخصصی بالینی پزشکی: (اصلاح موضوع یک‌شصت و پنجمین نشست شورای آموزش پزشکی و تخصصی) مجموع نمرات ارتقاء هر سال ۳۰۰ نمره است که به شرح ذیل می‌باشد:

■ ۵٪ کل نمره (۱۵۰ نمره) به ارزیابی درون بخشی اختصاص داشته و دارای اجزای زیر می‌باشد:
رفتار حرفه‌ای: ۳۰ نمره

بند ۴-۱-۱: رفتار حرفه‌ای در حیطه‌های: وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری، شرافت و درستکاری، نوع دوستی، احترام به دیگران، عدالت، تعالی شغلی، و سایر موازین و شئون معتبر اخلاقی و حرفه‌ای مستمر، توسط کمیته‌های متشکل از مدیر گروه، استاد مستقیم و معاون آموزشی مرکز ارزیابی می‌گردد.

تبصره: کسب حداقل ۷۰٪ نمره از بخش رفتار حرفه‌ای (براساس ابزار استاندارد شده توسط واحد کیفیت ارتقای دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی) برای قبولی دستیار در ارزیابی درون بخشی ضروری است (۸).

و مقررات مربوطه) مانند اصلاح تعرفه‌های پزشکی و نظام پرداخت.

بحث و نتیجه‌گیری

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی به همین نام می‌باشد که در فرهنگستان علوم پزشکی جمهوری اسلامی ایران انجام شده است. در این مطالعه تلاش گردید ضمن توضیح و تعریف مفاهیم اخلاق حرفه‌ای منطبق با فرهنگ و دیدگاه توحیدی، به راهکارهای تعمیق و اجرای مصادیق اخلاق حرفه‌ای پرداخته شود. آنچه مهم است اجرای راهکارهای پیشنهادی در این مطالعه می‌باشد. اخلاق و تعهد حرفه‌ای الزامات و موانعی دارد که در اکثر مطالعات به آنها پرداخته شده است. الزامات آن شامل الزامات درون زاد و الزامات بیرونی است منظور از الزامات درون زاد الزاماتی است که ارائه‌کننده خدمات سلامت با تقویت خصوصیات فردی، خود را متعهد به انجام این تعهدات می‌نماید. و الزامات بیرونی شامل الزامات ساختاری و الزامات قانونی و مقرراتی است. به این معنی که با وجود افراد متعهد و متخلق به اخلاق حرفه‌ای، اگر زمینه انجام به تعهدات فراهم نباشد؛

و- پیشنهادات اصلاحی در راستای اجرایی شدن اخلاق حرفه‌ای در دوره‌های تحصیلی رشته‌های علوم پزشکی

- تجلی مصادیق اخلاق حرفه‌ای در مسئولین و مدیران نظام آموزشی و نظام سلامت.
- جدی گرفتن برنامه ارزشیابی رشته محل‌ها در حوزه اخلاق حرفه‌ای.
- اجرا نمودن برنامه شاگردپروری!
- دقت جدی در جذب اعضای هیات علمی با توجه کافی در احراز شرایط عمومی مندرج در آیین‌نامه جذب.
- ادغام آموزش اخلاق اسلامی حرفه‌ای در برنامه‌های آموزشی کلاسیک.
- توانمندسازی اعضای هیات علمی در حیطه اخلاق حرفه‌ای.
- جدی بودن مدیران گروه‌ها و روسای بخش‌ها در رعایت مبانی اخلاق حرفه‌ای توسط فراگیران.
- ایجاد زیرساخت‌های لازم برای ارائه خدمات مبتنی بر اصول اخلاق حرفه‌ای (اعم از زیرساخت‌های فیزیکی، نرم‌افزاری

اعتلای اخلاق اسلامی حرفه ای در سلامت: مفهوم شناسی، راهبردها، طرح ...

نمی توان انتظار داشت که آن فرد اقدامات حرفه‌ای خود را بر مبنای خصوصیات اخلاق حرفه ای انجام دهد. در انتها پیشنهاد می‌گردد برای اجرایی شدن موضوع اخلاق حرفه‌ای نشست‌های کارشناسی جدی‌تری برگزار شود.

تشکر و قدردانی

این مطالعه برگرفته از طرح تحقیقاتی با عنوان "اعتلای اخلاق حرفه ای اسلامی در سلامت (مفهوم شناسی-راهبردها- طرح در برنامه های آموزشی) مصوب یکصد و چهل و هشتمین جلسه شورای علمی مورخ ۱۴۰۰/۲/۲۹ و پانصد و هشتاد و هفتمین

جلسه هیات رئیسه فرهنگستان علوم پزشکی مورخ ۱۴۰۰/۷/۱۴ می‌باشد که با حمایت مالی آن فرهنگستان انجام شد. بدینوسیله از همکاری اساتید محترم در فرهنگستان علوم پزشکی جناب آقایان دکتر سید علیرضا مرندی، محمدعلی محقق، سید محمدرضا کلانتر معتمدی، باقر لاریجانی تشکر و قدردانی ویژه بعمل می‌آید.

تعارض منافع

بدینوسیله نویسندگان اظهار می‌دارند که در خصوص این مطالعه با هیچ فرد یا ارگانی تعارض منافی ندارند.

1. Larijani B. Physician and ethical considerations. Volume 1: Review of the basics of medical ethics 2nd ed. Tehran. Baraye farda.2020. [persian]
2. Gharamaleki A.F. professional ethics. 2nd ed. Qom. Majnoon.2007. P:102. [persian]
3. Gillon R. Introduction to philosophical medical ethics. UK: Wiley 1985, Reprint 2001: 1-8.
4. Framework for establishment of general health policies. Ministry of Health, Treatment and Medical Educatio. 2014 Available From [<https://qavanin.ir/Law/PrintText/226095>]. [persian]
5. Jamshidi HR & et all. Health system reform in the Islamic Republic of Iran. 2005. P:97-110.
6. Takian AH & et all. Reference for health policy in Iran. 1nd ed. Tehran.Narvan danesh. 2021. P:839. [persian]
7. The training program of internal medicine, approved by the Council of Medical and Special-ized. AvailableFrom:‘https://cgme.behdasht.gov.ir/uploads/264/doc/curriculumtakh_bimaridakheli9511.pdf. December 2016. [persian]
8. Available From:<https://hcmep.behdasht.gov.ir/%D8%A8%D8%B1%D9%86%D8%A7%D9%85%D9%87-%D8%A2%D9%85%D9%88%D8%B2%D8%B4%DB%8C%D9%85%D8%B5%D9%88%D8%A8%E2%80%93%D9%81%D8%A7%D8%B1%D8%B3%DB%8C>. September 2021. [persian]
9. The “Professional Ethics Guide” approved by the Supreme Council of the Medical System. Available From: [<https://irimc.org/%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86-%D9%86%D8%B8%D8%A7%D9%85-%D9%BE%D8%B2%D8%B4%DA%A9%DB%8C%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%B4%D8%A7%D8%B1%D8%A7%D8%AA/agenttype/view/propertyid/147>] July 2018. [persian]

Elevating Professional Islamic Ethics in Health: Conceptualization, Strategies, Design in Educational Programs

Seyed Hasan Emami Razavi¹, Manzara Amirkhani^{2*}

Abstract

Background and Objective: Healthcare services are one of the basic needs of every society. The beneficiaries of healthcare are the people. As a result, the medical profession and its related groups need to adhere to certain ethical principles and laws. The purpose of this research is to provide development strategies and explain the concept of professional ethics in the health system from the perspective of Islam and how to empower students in this field.

Methods and Materials: The current research is a narrative review. In this study, by analyzing the top national documents, reference books, documents related to professional ethics, and other related scientific texts, the previous concepts of professional ethics, existing strategies, and the combination of its various components in health have been investigated to find till new strategies in this field are obtained.

Results: During the current research, while explaining and defining the concepts of professional ethics with monotheistic culture and perspective, methods of deepening and implementing examples of professional ethics were discussed. The results indicate that the inclusion of professional ethics in educational programs and its effective implementation by educational groups and the modification of professional ethics training processes can be effective in improving the quality of services and building trust in the field of health.

Conclusion: The results of this study indicate the importance to address and implement more colorfully the category of professional ethics in the educational programs of students of various fields of medical sciences. In this regard, it is effective to hold specialized meetings. It is also necessary to form a working group to develop relevant standards in the Ministry of Health.

Keywords: Ethics, Medical professionalism, Health system, Educational Programs In Medical Sciences

-
1. Professor of General Surgery, Medical Faculty-Tehran University of Medical Sciences, Member of Iranian Academy of Medical Sciences. shemamirazavi@gmail.com
 2. Corresponding Author*: Ph.D. of Counseling, Deputy Education, Ministry of Health and Medical Education. Manzaramirkhani@gmail.com